УДК 504.4

О.В. АНГУРЕЦЬ, *Дніпропетровська обласна екологічна асоціація "Зелений Світ", м. Дніпропетровськ, Україна*
П.В. ХАЗАН *Дніпропетровська обласна екологічна асоціація «Зелений Світ», м. Дніпропетровськ, Україна*

ВИДОБУТОК НЕТРАДИЦІЙНОГО ПРИРОДНОГО ГАЗУ — БЕЗПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ВЧОРАШНЬОГО ДНЯ

Зроблено огляд комплексної проблеми видобутку газу нетрадиційних покладів на території України. Проаналізовано угоду між українським урядом, "Шелл Експлорейшн енд Продакшн Юкрейн Інвестментс (IV) Б.В." та ТОВ "Надра Юзівська". Викладено позицію на видобуток з точки зору ідеології сталого розвитку.

***Ключові слова*: сланцевий газ, газ ущільнених пісковиків, нетрадиційні газові поклади, Шелл Експлорейшн енд Продакшн Юкрейн Інвестментс (IV) Б.В., сталий розвиток, енергетична незалежність, участь громадськості.**

Ця стаття присвячена комплексній проблемі, з якою стикається Україна, а саме перспективам видобутку газу нетрадиційних покладів на території України.

Сланцевий газ, газ ущільнених пісковиків (tight gas) та супутний вугіллю метан є однією з форм так званого нетрадиційного природного газу. Головним чином він складається з метану і розташовується у сланцевих породах глибоко під землею. Його називають "нетрадиційним" через геологічні особливості знаходження. Особливості побудови сланцевих порід обумовлюють технологічні складнощі видобутку сланцевого газу у порівнянні з традиційним. Характерною технологією видобутку сланцевого газу є гідророзрив пласту (ГРП) (hydraulic fracturing) або фрекінг (fracking).

В січні 2013 року була підписана угода між українським урядом, "Шелл Експлорейшн енд Продакшн Юкрейн Інвестментс (IV) Б.В." та ТОВ "Надра Юзівська" про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Юзівська. Слід зазначити, що аналогічна угода між державою Україна, компанією "Шеврон Юкрейн Б.В." та ТОВ "Надра Олеська" була підписана в листопаді 2013 року.

Непрозорі умови підписання угод та залучення маловідомих комерційних структур є підставою говорити про зацікавлені сторони та корупційні схеми. Відповідно до українського законодавства іноземні інвестори мають вести роботи у співпраці з державними підприємствами, тому партнерами компаній Шелл та Шеврон стали ТОВ «Надра Юзівська» та ТОВ «Надра Олеська» - спільні підприємства, створені Національною акціонерною компанією «Надра України» (90 %) та компанією "СПК-Геосервіс" (10 %). На думку журналістів, які провели з цього приводу розслідування [1], "СПК-Геосервіс" було штучно введено до партнерства для легалізації передачі 10 % видобутих вуглеводнів на користь колишнього Президента України Віктора Януковича та його найближчого оточення. Із впевненістю можна сказати, що зазначені угоди не містять економічних вигод ні для місцевих громад, ні для країни в цілому. Місцеві громади, на території яких заплановане видобування, не будуть отримувати ніяких відрахувань чи надходжень у вигляді податків, а запропоновані соціальні внески від компаній є мізерними і такими, що не відображають реальних потреб регіонів; при цьому компанії не несуть відповідальності за забруднення землі і води, зруйновану інфраструктуру та за збитки у туристичному і сільськогосподарському секторах.

Основним аргументом на користь розробки газу нетрадиційних покладів в Україні залишається те, що у такий спосіб буде досягнута енергетична незалежність країни, але це не відповідає дійсності. Прогнози щодо цінових переваг видобутого в Україні сланцевого газу у порівнянні з імпортом із Росії засновані на даних з США

© **Ангурець О.В., Хазан П.В., 2014**

(єдиної країни в світі, де видобування газу іде в промислових масштабах), де газ коштує 60-70 доларів за тис. куб. м. Принциповий момент полягає в тому, що видобування газу нетрадиційних покладів до сьогоднішнього дня не відбувалось саме через те, що було економічно не обґрунтовано.

В Україні треба враховувати додаткові видатки на необхідну інфраструктуру і більш складні геологічні умови [2]. Наприклад, очікується, що поклади сланцевого газу в Польщі (яка є подібною за геологічними умовами до України), знаходяться на глибині у півтора рази більшій, ніж в США. Це, на думку фахівців нафтовидобувної компанії Шламбергер, збільшить собівартість буріння у три рази [3]. Авторитетний німецький економічний дослідницький інститут ZEW нещодавно дійшов до ще більш вражаючих висновків. Він зібрав думки більш ніж 200 експертів з газу та газової промисловості, які передбачають, що сланцевий газ стане економічно вигідним лише за ціну від 560 до 650 доларів за тис. куб. м [4].

На сьогодні не існує достовірних даних про обсяги запасів газу нетрадиційних покладів на території України. Оцінки варіюються у залежності від оптимізму та власних інтересів того, хто оцінює (від 1 до 8 трлн. куб. м), без зазначення частки, яка є технічно видобувною. Без проведеної геологічної розвідки говорити про конкретні цифри не можна.

Станом на осінь 2014 року Шелл та ПАТ "Укргазвидобування" в рамках договору про спільну діяльність завершили буріння двох розвідувальних свердловин. Це Ново-Мечебилівська - 100, яка розташована в Близнюківському районі Харківської області та Біляївська - 400, яка знаходиться в Первомайському районі Харківської області. Буріння свердловини Ново-Мечебилівська - 100 було розпочато в грудні 2013 року. Ця друга свердловина - частина програми оцінки потенціалу ділянок. Буріння виконувалось в рамках спільної діяльності з ПАТ "Укргазвидобування". Результати буріння стосовно виявлених обсягів запасів газу досі не оприлюднені. Інформація обмежується загальними фразами, що підтверджують наявність запасів.

Найближчим часом наша організація опублікує результати дослідження фахівців щодо перспектив видобутку нетрадиційного газу в Україні. Зокрема, робота буде включати інформацію про екологічні та геологічні ризики, пов’язані з видобутком газу нетрадиційних покладів відповідно до особливостей місцевості, в якій планується вести буріння. Також детально будуть розібрані юридичні аспекти як самого договору з Шелл, так і умов діяльності корпорації відповідно до українського та міжнародного законодавств. Важливо розуміти, що досі сам офіційний текст договору між Україною та Шелл є засекреченим. Тобто повний перелік умов діяльності Шелл в Україні по видобутку сланцевого газу все ще залишається закритим не тільки для громадськості, але і для чиновників, що приймаються рішення.

Важливо розуміти, що розробка сланцевих покладів є нічим іншим як технічним розширенням можливостей по видобутку невідновлюваних джерел вуглеводнів. З точки зору ідеології сталого розвитку це безперспективний напрямок вчорашнього дня. Намагання створити у медійному просторі видимість "нового технологічного прориву", який вирішить енергетичні проблеми людства, є лише відволіканням від шляху системного розв’язання задачі задоволення потреб в чистій, безпечній та відновлюваній енергії. Зусилля науковців, інженерів та політиків має бути спрямовано на розвиток та вдосконалення технологій, які дозволять ефективно використовувати відновлювані джерела енергії (сонце, вітер, хвильова енергія води, геотермальна енергія, низкопотенційна енергія повітря та ґрунтових вод тощо) та забезпечать зменшення витрат енергії на виробництво продукції.

Також, за даними Міжнародного Енергетичного Агентства (International Energy Agency) глобальна тенденція на видобування та використання газу нетрадиційних покладів стане додатковим фактором підвищення викидів CO_2, що означатиме підвищення температури більш ніж на 3,5 градуса Цельсія у довгостроковій перспективі.

Позиція переважної більшості екологічної громадськості та експертів, які провели дослідження перспектив видобування газу нетрадиційних покладів на території України така – технологія ГРП та масштабний видобуток в місцях, запланованих для буріння, є екологічно небезпечним, економічно необґрунтованим та соціально непродуманим.

Перелік посилань

1. Розслідування Forbes http://bit.ly/1fycKrt.
2. Повільний рух в нікуди: розвиток сланцевого газу в Європі http://bit.ly/ON6od5.
3. http://www.naturalgaseurope.com/poland-shale-gas-industry-fails-to-take-off.
4. Дослідження Економічного дослідницького інституту ZEW, Німеччина http://bit.ly/1mMx4cM.

Стаття надійшла до редколегії 13.11.2013 р. українською мовою
Стаття рекомендована членом редколегії канд. біол. наук О.О. Скрипником

А.В. АНГУРЕЦ, П.В. ХАЗАН
Днепропетровская областная экологическая ассоциация "Зелений Світ", г. Днепропетровск, Украина

ДОБЫЧА НЕТРАДИЦИОННОГО ПРИРОДНОГО ГАЗА – БЕСПЕРСПЕКТИВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ВЧЕРАШНЕГО ДНЯ

Сделан обзор комплексной проблемы добычи газа нетрадиционных залежей на территории Украины. Проанализировано соглашение между украинским правительством, «Шелл Эксплорейшн энд Продакшн Юкрейн Инвестментс (IV) Б.В.» и ООО «Надра Юзовская». Изложена позиция на добычу с точки зрения идеологии устойчивого развития.

Ключевые слова: **сланцевый газ, газ уплотненных песчаников, нетрадиционные газовые залежи, Шелл Эксплорейшн энд Продакшн Юкрейн Инвестментс (IV) Б.В., устойчивое развитие, энергетическая независимость, участие общественности.**

O.V. ANGURETS, P.V. KHAZAN
Dnipropetrovsk regional environmental association "Zelenyi Svit / Friends of the Earth Ukraine", Dnipropetrovsk, Ukraine

UNCONVENTIONAL GAS EXTRACTION IS A FUTURELESS OLD-FASHIONED DIRECTION

An overview of the complex problem of unconventional gas extraction in Ukraine has been completed. The agreement between the Ukrainian government, "Shell Exploration and Production Ukraine Investments (IV) BV" and "Nadra Yuzivska", Ltd. has been analyzed. The position towards mining in terms of sustainable development ideology has been stated.

Keywords: **shale gas, compacted sandstone gas, unconventional gas deposits, Shell Exploration and Production Ukraine Investments (IV) BV, sustainable development, energy independence, public participation.**